

İLK- VE ORTAÖĞRETİM OKULLARINDA YABANCI DİL DERS KİTABI SEÇİMİ

FOREIGN LANGUAGE COURSEBOOK SELECTION IN PRIMARY AND SECONDARY SCHOOLS

Ayten GENÇ*

ÖZET: Ders kitabı, genel ve özel hedeflerin somutlaştırılarak sunulduğu, malzemenin bu hedeflere uygun olarak seçildiği, düzenlendiği, sınıf içindeki öğretim sürecini, yöntemi, dersin aşamalarını, çalışma biçimlerini, öğrenci ve öğretmen etkileşimini belirleyen; araç gereç seçimini ve kullanımını düzenleyen öğretim malzemesidir. Sınıf içi etkinliklerin saptanmasına, düzenlenmesine; hedeflere erişilip erişilmediğinin kontrolüne ve ölçülmesine yardımcı olur.

Bu çalışmada, Türkiye'deki ilk- ve ortaöğretimde görevli yabancı dil öğretmenlerinin öğretim sürecini biçimleme, belirleme ve düzenlemede bu denli etkisi olan ders kitaplarını seçmede kullanacağı ölçütler ele alınmıştır. Yabancı dil ders kitapları seçimindeki ölçütler, öğretim planı, öğrenciye uygunluk ve öğrenme/öğretme ortamına uygunluk çerçevesinde değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: okul, yabancı dil dersi, ders kitabı.

ABSTRACT: The coursebook is a teaching material in which general and specific goals are presented in a concrete way, the material is selected according to these goals; a teaching material which determines the in-class teaching phase, the method, the steps of the lesson, the style of the study, the mutual influence of the teacher-learner; that is, it organizes the selection and use of the teaching materials. It aids the determination and preparation of the in-class activities; controls and evaluates whether the goals are reached.

In this study, the criteria which the foreign language teachers working in primary and secondary schools in Turkey will use when selecting these such effective coursebooks for the formation, determination and organization of the teaching phase have been touched. The criteria for the selection of foreign language coursebooks have been evaluated according to the framework of both the teaching plan and their suitability to the learner, and teaching-learning environment, and some suggestions have been offered, as well.

KEY WORDS: school, foreign language lesson, coursebook/textbook.

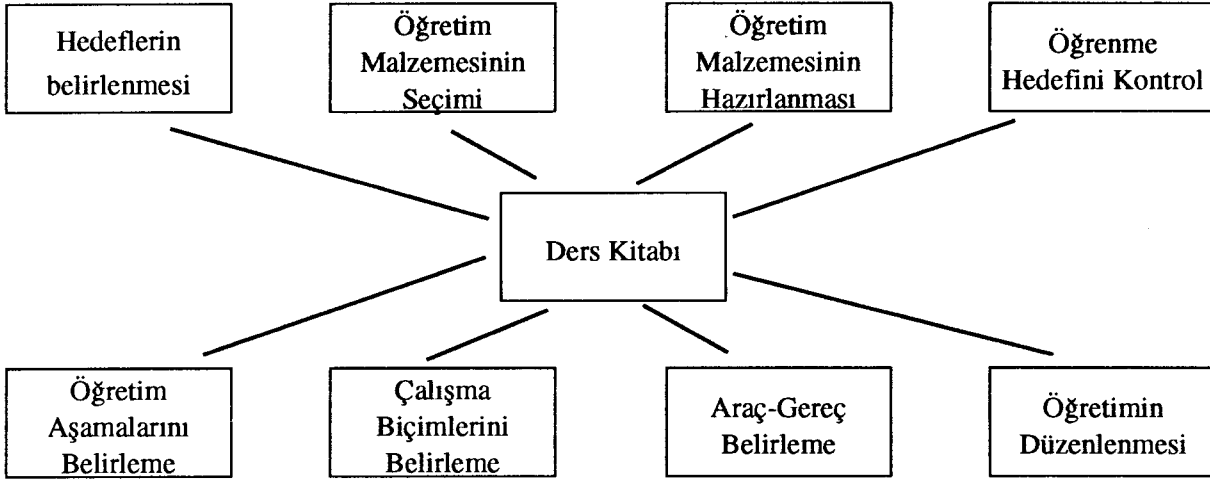
1. GİRİŞ

Günümüzde hoşgörünün, barışın sağlanması, yaşatılması ve sürdürülmesi için insanlar, ülkeler arasındaki iletişimin güçlenmesi, "yabancı" olanın aşılması yönünde çaba sarfedilmekte ve bu durum evrensel boyutta yabancı dil öğrenmeye ilgi ve isteğin artmasına neden olmaktadır.

Türkiye'de de yabancı dil öğretiminin önemi artmakta ve bu doğrultuda talepleri karşılamak amacıyla çalışmalar yapılmaktadır. 2001-2002 öğretim yılından itibaren ilk ve ortaöğretim okullarında zorunlu birinci yabancı dilin yanı sıra zorunlu ikinci yabancı dil öğretilmesi gündeme gelmiş ve öncelikle pilot okul olarak 92 Anadolu Öğretmen Lisesinde ikinci yabancı dil dersi zorunlu seçmeli ders olarak uygulamaya konulmuştur.

Eğitim ve öğretimi yapılacak yabancı diller, öncelikle Milli Güvenlik Kurulu'nun görüşü alınarak, Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilmektedir (Resmi Gazete 1983, s.758). İlk- ve ortaöğretim kurumlarında verilen yabancı dil derslerinin öğretim yılına, okul tipine, dersin zorunlu ya da seçmeli olmasına göre ayrı ayrı genel ve özel hedeflerinin belirlendiği öğretim programları, yöntem ve uygulamayla ilgili yönetmelikler, düzenlemeler, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından belirlenmekte ve resmi yayın organı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bütün resmi ve özel okullar, öğretim programlarının yanı sıra Tebliğler Dergisi'nde "konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eser" (Milli

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara

Şekil 1: Ders Kitabı (Kast/Neuner 1994, s. 8)

Eğitim Bakanlığı (M.E.B), 1995, s. 598) olarak tanımlanan ders kitaplarını, Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 55. maddesine göre okullarda okutulması Kurulca kabul edilen ve Nisan ayının ilk yarısında Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan kitap listesi içerisinde seçmek zorundadır (M.E.B. 1995, s.598).

“Ders kitabı, genel ve özel hedeflerin somutlaştırılarak sunulduğu, öğretim malzemesinin (metin, içerik, beceri alanları, dil bilgisi, sözcük bilgisi, fonetik, imla v.s.) bu hedeflere uygun olarak seçildiği, düzenlendiği, sınıf içindeki öğretim sürecini, yöntemi, dersin aşamalarını, çalışma biçimlerini, öğrenci ve öğretmen etkileşimini belirleyen; araç gereç seçimini ve kullanımını düzenleyen öğretim malzemesidir. (Şekil 1) Dersin aşamalarının saptanmasına, düzenlenmesine, hedeflere erişilip erişilmediğinin kontrolüne ve öğretimin düzenlenmesine yardımcı olur (Kast/Neuner 1994, s. 8).

2. YABANCI DİL DERS KİTABI SEÇİMİNDE ETKİLİ FAKTÖRLER

Türkiye'deki yabancı dil öğretmenleri, öğrenme/ öğretim hedeflerine ulaşmak için öğretim sürecini biçimleme, belirleme ve düzenlemede doğrudan etkili ders kitabını Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan listedeki ders kitapları arasından belirlemek ve seçmek durumundadırlar. Bu nedenle, öğretmenlerin hangi ders kita-

bıyla çalışacaklarını, kitabın öğrencilerine, öğrenme koşullarına uygunluğunu araştırmaları gerekmektedir. Ders kitabının seçiminde, öğrenci, öğretim planı ve öğretim ortamına uygunluğu araştırılmalıdır (Kast/Neuner 1994, s. 8).

Bu çalışmada Türkiye'deki ilk- ve ortaöğretimde görevli yabancı dil öğretmenlerinin ders kitabı seçiminde kullanacağı ölçütler, öğretim planı, öğrenciye ve öğrenme/öğretim ortamına uygunluk çerçevesinde değerlendirilecektir.

Ders kitaplarının Milli Eğitimin genel ilkelere, öğretim programlarına, okul tipi ve ders saatlerine uygunluğu **öğretim planı**; öğrenme koşullarına, ders kitabı içeriğinin, görsel tasarımının, fiyatının öğrencinin alım gücüne uygunluğu **öğrenciye uygunluk**, öğrenme ortamına, çalışma biçimlerine, yabancı dil öğretmenine, okullarda mevcut araç gerece uygunluğu **öğrenme/öğretim ortamına uygunluk** kapsamına ele alınacaktır.

2.1. Öğretim Planı

2.1.1. Milli Eğitimin Genel İlkelerine Uygunluk

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Milli Eğitiminin Temel Amaçları ve İlkeleri, *Genellik ve Eşitlik, Eğitim Hakkı, Fırsat ve İmkan Eşitliği, Süreklilik, Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği, Demokrasi Eğitimi, Laiklik, Bilimsellik, Planlılık, Karma*

Eğitim, Okul ve Ailenin İşbirliği, Her Yerde Eğitime yönelik maddeleri kapsamaktadır (Resmi Gazete 1973, s. 2432). Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yazılan ve okutulan ders kitaplarının seçiminde, bu temel ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır.

2.1.2. Öğretim Programına Uygunluk

“Ders programlarına uygun olarak hazırlanan, konuların sistemli bir şekilde işlendiği, öğretime yardımcı unsurlarla beslenerek daha anlaşılır hale getirildiği (M.E.B. 1995, s. 598)” öngörülen ders kitaplarının seçiminde izlenmesi gereken yol, *Tebliğler Dergisi*’nde, “Kurulca kabul edilen ders kitaplarının yayımlandığı *Tebliğler Dergisi*’nin her öğretmen tarafından incelenmesi okul yönetimince sağlanır. İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarınca okutulacak ders kitapları, ilgili sınıf ve branş öğretmenleri tarafından seçilir. Sınıf öğretmeni ve branş öğretmeni, seçtikleri kitapların seçme gerekçeleri konusunda zümre öğretmenler kuruluna bilgi verirler. Bu toplantıya Okul-Aile Birliği Başkanı ya da uygun göreceği üyelerin katılması sağlanır. Sınıf ve branş öğretmeni, seçtiği kitap listesini gereği için okul müdürüne sunar. Okul yönetimleri, Talim ve Terbiye Kurulu’na kabul edilen ders kitapları çeşitlerinin okul ve sınıf kitaplıklarında bulundurulmasına özen gösterirler (M.E.B. 1998, s.1004)” şeklinde açıklanmıştır.

Yabancı dil öğretmenlerinin öncelikle *Tebliğler Dergisi*’nde yayımlanan öğretim programları içerisinde kendi okul, sınıf ve öğrencisine uygun öğretim programını incelemesi; programın yapısı, içeriği, yöntemle ilgili ilkeler, ölçme ve değerlendirme, ünitelere göre amaçlar ve kazandırılacak davranışlarla ilgili bilgi edinmesi gerekmektedir. Ders kitapları da bu öğretim programlarında verilen hedeflerin somutlaştırıldığı, dil işlevlerinin, konuların, dilbilgisinin, sözcük bilgisinin, alıştırmaların v.s. hedef gruba göre seçilerek düzenlendiği, uygulamada değişik çalışma biçimleri ve araç-gereçlerin kullanımıyla desteklenen malzemelerdir. İlgili sınıf ve öğrenci grubu için seçilecek yabancı dil ders kitabıyla erişilmesi beklenen hedeflerin, ilgili sını-

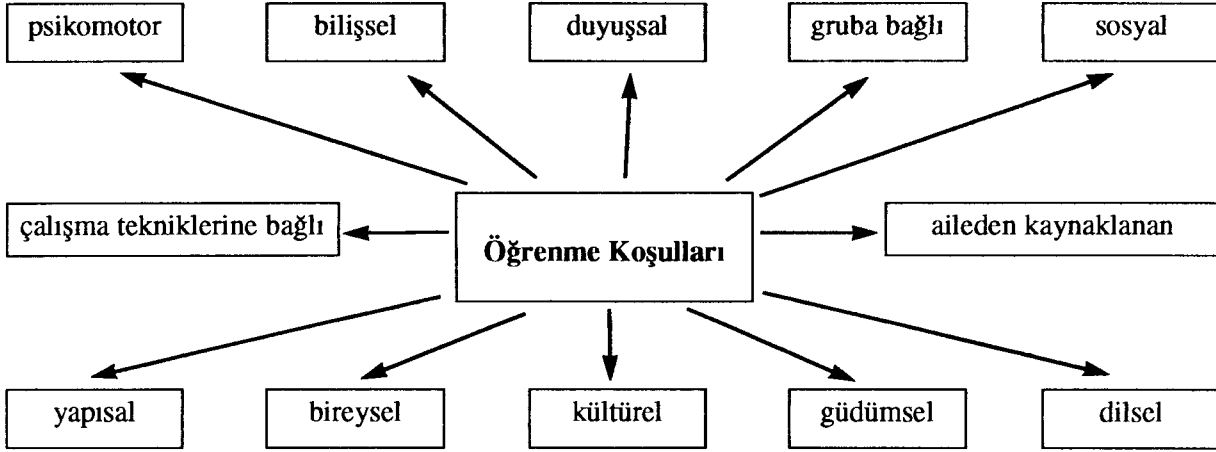
fa ve öğrenci grubuna yönelik yabancı dil öğretim programıyla örtüşmesi gerekmektedir.

2.1.3. Okul Tipine ve Ders Saatlerine Uygunluk

Öğretim malzemesinin bir öğretim yılına, ülkemizde ders saatlerinin en fazla 40 dakika olmasından hareketle bir ders saatine göre bölünerek yıllık plana göre düzenlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, yıllık öğretim planını oluştururken, ilgili öğretim kurumundaki ders saatlerini dikkate almak gerekir. Okulun ilk- ya da ortaöğretim kurumu, düz ya da yabancı dil ağırlıklı programlı veya Anadolu Lisesi, Fen Lisesi v.b. gibi bir seçme sınavı sonucunda öğrenci grupları oluşturulan okul olmasından, yabancı dil dersinin zorunlu ya da seçmeli ders olmasından da kaynaklanan farklılıklar bulunmaktadır. Ülkemizde liselerin (ortaöğretim okulları) birinci yabancı dil dersi 9. sınıfta haftada 4 saat iken, bazı derslerin öğretimini yabancı dille yapan resmi okullar (Anadolu Liseleri) ile yabancı dil ağırlıklı liselerin 9. sınıfında birinci yabancı dil dersi haftada 8 saattir. Bu durumda doğal olarak bu iki farklı okul tipinde aynı yabancı dil ders kitabının okutulmasıyla aynı hedeflere erişmek ve öğrencileri bir öğretim yılı sonunda aynı düzeye getirilebilmek söz konusu olamaz. Bu nedenle, ders kitabı seçiminde her okul, sınıf ve alan için farklı öğretim programlarının, farklı ders saatlerinin bulunduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir.

İlköğretimde zorunlu birinci yabancı dil 4. ve 5. sınıflarda haftada 2 saat, 6., 7. ve 8. sınıflarda haftada 4 saat verilmektedir. Ayrıca seçmeli derslere ait sürenin en fazla iki saati okutulan yabancı dil dersinin takviyesi amacıyla kullanılabilir. 6. sınıftan itibaren haftada 2 saat verilen ikinci yabancı dil dersi ise Bilgisayar, Drama, Güzel Konuşma ve Yazma, Turizm, Tarım ve Yerel El Sanatları gibi yedi ders arasından seçilmektedir (M.E.B. 1998, s.1004).

Liselerin (ortaöğretim) 9. sınıfında zorunlu birinci yabancı dil dersi, haftada 4 saat olarak düzenlenmiştir. Öğrenci, seçmeli ders grubundan haftada 2 saat takviyeli yabancı dil dersi ile

Şekil 2: Öğrenme Koşulları (Becker 1987, s.17)

2 saat seçmeli ikinci yabancı dil dersi alabilir. Ortaöğretim, 10. sınıftan itibaren *Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Türkçe-Matematik, Yabancı Dil Alanı, Sanat (Müzik/Resim) ve Spor* alanlarına ayrılmaktadır. *Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Türkçe-Matematik, Sanat (Müzik/Resim) ve Spor* alanlarında zorunlu birinci yabancı dil, 10. ve 11 sınıflarda haftada 4 saat verilmektedir; öğrenci ayrıca seçmeli dersler grubundan haftada 2 saat *Takviyeli Yabancı Dil* ile 9. ve 10. ve 11 sınıflarda haftada 2 saat seçmeli ikinci yabancı dil dersi alabilir. *Yabancı Dil* alanını seçen öğrencilerin ise, 10 ve 11. sınıflarda haftada 8 saat zorunlu birinci yabancı dil dersinin yanı sıra haftada 4 saat takviyeli yabancı dil ve haftada 4 saat ikinci yabancı dil dersi alma olanağı vardır.

Bazı derslerin öğretimini yabancı dille yapan resmi okullar (Anadolu Lisesi) ile yabancı dil ağırlıklı liselerde (Örneğin: Anadolu Öğretmen Lisesi) *Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Türkçe-Matematik Alanlarında* zorunlu birinci yabancı dil dersleri hazırlık sınıfında haftada 24 saat, 9. Sınıfta 8 saat, 10. ve 11. sınıflarda 4 saat olarak düzenlenmiştir. Seçmeli ikinci yabancı dil dersleri ise 9., 10., ve 11. sınıflarda haftada 2 saattir. Bu okulların *Yabancı Dil Alanında* zorunlu birinci yabancı dil dersi haftada 24 saat, 9. sınıfta haftada 8 saat, 10. ve 11. sınıflarda haftada 10 saat olarak düzenlenmiş olup takviyeli yabancı dil dersi 9. sınıfta haftada 2 saat, 10 ve 11 sınıf-

larda haftada 4 saattir. Öğrenci ayrıca, 9. sınıfta haftada 2 saat, 10. ve 11. sınıflarda haftada 4 saat ikinci yabancı dil dersi alabilir. Özel Okulların yabancı dil ders saatleri de, bu liselerin *Yabancı Dil Alanındaki* yabancı dil ders saatlerine uygun olarak düzenlenmektedir.

Fen Lisesinde hazırlık sınıfında haftada 24 saat, 9.sınıfta 6 saat, 10. ve 11. sınıflarda 4 saat birinci yabancı dil dersi verilmektedir. Öğrenci 10. ve 11. sınıflarda haftada 2 saat takviyeli yabancı dil dersi alabilir. İkinci yabancı dil ise 9., 10. ve 11. sınıflarda haftada 2 saattir.

Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin *Sanat /Resim/Müzik* alanlarında ise hazırlıkta 24 saat, 9. sınıfta 6, 10. sınıfta haftada 5, 11. sınıfta ise haftada 4 saat birinci yabancı dil dersi ile her sınıfta haftada 2 saat takviyeli, 2 saat ikinci yabancı dil seçmeli ders verilmektedir.

Meslek Liselerinde birinci yabancı dil dersleri, sadece 9. sınıfta haftada 4 saat, Anadolu Meslek ve Anadolu Teknik Liselerinde hazırlıkta 24 saat, 9. sınıfta 6 saat, 10. ve 11. sınıflarda 4 saat olarak düzenlenmiştir.

2001-2002 öğretim yılından itibaren 92 Anadolu Öğretmen Lisesi'nde ikinci yabancı dil dersi zorunlu seçmeli olarak uygulamaya konulmuş olup 2002-2003 öğretim yılından itibaren zorunlu ikinci yabancı dil dersinin diğer okullarda da uygulamaya geçirilmesi düşünülmektedir.

2.2. Öğrenciye Uygunluk

2.2.1. Öğrenme Koşullarına Uygunluk

Becker (1987), öğrenme koşullarının güdümsel, duyuşsal, psikomotor, kültürel, dilsel, bilişsel, sosyal, yapısal ve aileye bağlı olarak oluştuğunu iddia etmektedir (s. 114). (bkz. Şekil.2) Bu durumda, öğrencilerin yaşları, hazır bulunuşlukları, ilgi ve istekleri, öğrendikleri yabancı dile ya da ülke bilgisine yönelik ön bilgileri, öğrenme alışkanlıkları v.b. gibi özellikler öğretme-öğrenme ortamını yakından etkilemektedir. Öğretimde kullanılacak ders kitaplarının öğrencilerin öğrenme koşullarına uygun seçilmesi öğretimin verimliliğini artırır.

Öğrencilerin gereksinimlerinin, sosyal yapılarının, toplumsal özelliklerin, koşulların, ülke gerçeklerinin dikkate alınarak yazıldığı yerel ders kitaplarıyla yapılan öğretimin gerekliliği tartışmasız kabul edilen gerçeklerdendir. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun onayladığı ve yayımladığı öğretim programları çerçevesinde ilgili branş öğretmenlerinden ve bilim adamlarından oluşturduğu komisyonlara yerel yabancı dil ders kitapları yazdırmaktadır. Ancak bu çalışmalar, Türkiye genelinde resmi ve özel okulların taleplerini karşılayamamaktadır. Öğrenci gruplarının, okul tiplerinin ve ders saatlerinin farklılığı nedeniyle, bu farklı yapıya yönelik çeşitli ve belirli aralıklarla yenilenen ders kitaplarının yazılması ve yayımlanması gerekmektedir.

2. 2. 2. Yabancı Dil Ders Kitabı İçeriğinin Uygunluğu

Yabancı dil ders kitabı seçiminde, ders kitabı içeriğinin Milli Eğitimin temel ilkelerine, okul tipine, kullanılacağı sınıfa, yabancı dil öğretim programlarına ve hedeflerine, öğrencinin ilgi, gereksinim ve seviyesine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Kitabın içeriğinin, öğrenciye bağımsızlık ve bireysellik, yaratıcılık edindirmesi, eleştirel bakış açısı kazandırması gereklidir. Metinlerin, dilbilgisi, sözcük v.s. öğretimindeki malzemenin güncelliği, geçerliliği, kullanılacak araç gereç, çalışma biçimleri, sınav tipleri, uy-

gulama olanakları ile içeriğin uygunluğu araştırılmalıdır.

2.2.3. Yabancı Dil Ders Kitabının Görsel Tasarımının Öğrenciye Uygunluğu

Bütün ders kitaplarında olduğu gibi yabancı dil ders kitaplarında da gerek estetiğe gerekse amaca yönelik görsel bir tasarım söz konusudur. Ancak, öğrencilerin okuduklarının % 10'unu, duyduklarının % 20'sini, gördüklerinin % 30'unu, duyup gördüklerinin % 50'sini belleklerine kaydetmelerine ilişkin (Becker 1987, s. 114) bilimsel araştırma sonuçları, ders kitaplarındaki görsel tasarımın öğretimde ne denli etkili olduğunu ve ders kitabı seçiminde dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle ders kitaplarındaki görsel malzeme, sadece estetik kaygı taşımamalı; beraberinde öğrencinin derse ilgisini, katılımını etkileyen, artıran ve algılamayı kolaylaştıran bir işlevlik de yüklenmelidir. Öğrenciye dilini öğrendiği yabancı kültürü, ülkeyi tanıtmak, bilgi edinebilmesini ve yine onu gerçek dünyayla buluşturarak kendisini gerçekçi bir iletişim ortamında hissettirmesini sağlamak da işlevleri arasında olmalıdır.

Yabancı dil ders kitabı seçerken kitabın sunduğu görsel malzemenin güncel, geçerli, öğretim ortamına, öğrencinin yaş, ilgi v.b. gibi sosyal, kültürel alanına uygun olmasına dikkat edilmeli ve bu malzemenin ön bilgileri harekete geçirme, anlaşılmasını anlaşılır kılma, düşündürme, konuşmayı veya yazmayı yönlendirme v.b. gibi görsel malzemenin işlevleri de incelenmelidir.

2.2.4.Yabancı Dil Ders Kitabı Fiyatının Öğrencinin Alım Gücüne Uygunluğu

Ders kitabı, öğrenim ve öğretim hedeflerine ulaşmak için başlı başına bir hedef değildir; ancak ülke koşullarında farklı alım gücüne sahip bütün öğrenciler için iyi bir araçtır ve birleştirici bir özelliği bulunmaktadır. Bu nedenle, yabancı dil ders kitabı seçiminde öğrencinin alım gücü de hesaba katılmalıdır.

2.3. Öğrenme/Öğretme Ortamına Uygunluk

2.3.1. Dersliğe Uygunluk

Öğretim kurumunun şartları, dersliğin büyüklüğü, öğrencilerin oturma düzeni, dersliğin akustik ve görsel düzeni, araç gereç kullanımını, öğrenme ortamında düzenlenecek farklı çalışma biçimlerini ve öğretmen-öğrenci etkileşimini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle öğretim ortamına uygun seçilen ders kitabı, öğretimde verimliliği artırır.

2.3.2. Çalışma Biçimlerine Uygunluk

Sosyal ve gruba özgü öğrenme koşulları, öğretmen-öğrenci etkileşimi, verilecek ödevlerin özellikleri ve öğrenme hedefleri sınıf içi çalışma biçimlerini belirler. Öğretim ortamında gerçekleştirilebilecek bu çalışma biçimleri (tek çalışma/ ikili çalışma/küçük grup çalışması/ büyük grup çalışması) hedeflere uygunluk, öğrenci-öğretmen etkileşimi, öğrencilerin sosyal durumu, grup içi çalışmalara hazır bulunma durumu, çalışmanın nicel ve nitel özelliği, sınıf düzeni v.b. gibi özelliklere uygun olarak düzenlenir. Bu nedenle yabancı dil ders kitaplarının seçiminde, sınıf içi çalışma biçimlerinin gerçekleştirilebilirliği dikkate alınmalıdır.

2.3.3. Yabancı Dil Öğretmenine Uygunluk

- Öğretmen, sınıf ortamını şekillendirmede ve öğrencileri istenen hedeflere yönlendirmede söz sahibi kişidir. Kişiliği, davranışları, alan ve meslek bilgisine hakimiyeti, alanındaki yeniliklerle bağlantısı öğretimi doğrudan etkilemektedir.
- Öğretmenin her ders için hazırlıklı, planlı ve erişilmek istenen hedeflerin bilincinde olması, dersi öğrencilerin ilgi, gereksinim ve isteklerini değerlendirerek düzenlemesi ve değişik çalışma biçimlerini uygulaması gereklidir. Bu durum, koşullara göre değişen öğretim programlarıyla, malzemeleriyle ilgili bilgilenmeyi gerektirmektedir.
- Yabancı dil öğretmenin öğrettiği yabancı dile hakim olması ve meslek bilgisiyle do-

nanmış olması ön şart olup bu bilgi ve becerilerin hizmet içi eğitim olanaklarıyla tazelenmesi ve öğretmenin sürekli gelişen öğretim ve yöntem bilgilerinden ve bu yönde yazılan ders kitaplarından haberdar olması gerekmektedir.

- Yabancı dil dersinde, öğretmen-öğrenci arasındaki mesafe değil, yakınlık dikkate alınmalıdır. Bu durum sadece öğretmen-öğrenci etkileşimini değil, öğrenciler arasındaki etkileşimi de güçlendirerek, sınıf içinde üstlenilen toplumsal rollerin sınıf dışında da yaşama geçirilmesine neden olmaktadır.

Bu durumda yabancı dil ders kitabı, öğretmen kişiliği, davranışı, alan ve meslek bilgisi, öğretmen-öğrenci etkileşimi ve öğretmenin yönlendirme becerisi dikkate alınarak seçilmelidir. Aksi takdirde seçilen ders kitabı, güncelliğini ve geçerliliğini yitiren yöntemlerle yapılan bir malzeme olmaktan öteye gidemez.

2.3.4. Okullarda Mevcut Araç Gerece Uygunluk

Yeni teknolojiye uygun araç gereçle çalışılması gereken yabancı dil ders kitabını seçmek, çağı yakalamak açısından gerekli olmakla birlikte okulda, sınıfta bulunabilen ve kullanılabilen araç gerecin (kasetçalar, video, tepegöz v.s.) dikkate alınarak koşullara uygun ders kitabının belirlenmesi öğretimde verimliliği yükseltir.

3. İLK- VE ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA OKUTULAN YABANCI DİL DERS KİTAPLARI

Halen ilköğretim okullarının birinci yabancı dil İngilizce dersinde *Enjoy English. Student's Book* ve *Quick Step*, Almanca dersinde *Hallo Kinder* ve *Lern mit uns*, Fransızca dersinde *Je voyage en français* adlı Millî Eğitim Bakanlığı'nın komisyonlara hazırladığı yayınlar okutulmaktadır. Bu kitapların seçiminde aşağıdaki nedenler etkili olmaktadır:

- Milli Eğitimin temel ilkelerine ve Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan öğretim programına uygun olması,
- Bir öğretim yılında haftada 3-4 saatten 36 haftalık yabancı dil öğretim programına uygun planlanması ve yazılması,
- Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı bütün diğer ders kitaplarının bulunduğu her yerde satılması ve toplumun her kesiminin alabilme olasılığının düşünülerek fiyatlandırılması.

Yabancı dil ağırlıklı liselerin yabancı dil derslerinde kitaplar, yabancı dil öğretmenlerinin oluşturduğu bölüm ya da zümreler tarafından seçilmekte ve Milli Eğitim Bakanlığı yayınları arasında yer alan komisyon kitapları okutulmamakta, ithal kitaplar tercih edilmektedir. Bu ders kitaplarının seçiminde aşağıdaki nedenler etkili olmaktadır:

- M.E.B. tarafından yayımlanan mevcut yabancı dil ders kitaplarının öğretim programına, ders saatlerine uygun olmaması,
- Yabancı dil ağırlıklı liselerin yabancı dil dersleri için yazılmış M.E.B. tarafından yayımlanan ders kitaplarının bulunmaması,
- İthal kitapların mevcut öğretim programına, ders saatlerine uygun nitelikte çeşitlilik sunması,
- Kitapların albenisinin, görsel etkisinin yüksek olması,
- Kitaplarda resim, bilgi v.b. gibi çağdaş, güncel içeriğin sunulması.

İlköğretim okullarında 6. sınıftan itibaren ve 7 seçmeli ders arasında bulunması nedeniyle, ikinci yabancı dil dersi bütün okullarda okutulmamaktadır. Liselerde ise, ikinci yabancı dil dersi, seçmeli dersler arasında, *Yabancı Dil Alanında*, alan seçmeli dersler arasında ve bazı derslerin öğretimini yabancı dille yapan resmi okullar (Anadolu Lisesi) ile yabancı dil ağırlıklı liselerin *Yabancı Dil Alanında* alan dersleri arasında verilmektedir. (bkz. 2.1.3. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ikinci yabancı dil öğretimine yönelik hazırladığı ders kitapları bulunmaktadır.

(Örneğin: İkinci Yabancı Dil Almanca için *Hallo Freunde I, II ve III*). Ancak bu okulların bir çoğunda, ders saati ve öğretim programı uygun olmakla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı'nın ikinci yabancı dil öğretimi için yayımladığı bu ders kitapları okutulmamakta, genellikle ithal kitaplar tercih edilmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

- Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, yeniliklerle birlikte değişen, gelişen şartlar yabancı dil öğretimi de etkilediğinden yabancı dil öğretim programları yeniden belirlenmeli, yapılandırılmalıdır. Yabancı dil ders kitaplarının da öğretim programlarına paralel olarak belirli aralıklarla yenilenmesi ve hatta yeniden yazılmasını gerekmektedir.
- Yabancı dil ders kitaplarının, Milli Eğitimin genel ilkelerine, öğretim programlarına, okul tipine ve ders saatlerine uygun olarak seçilmesi gerekmektedir.
- Yabancı dil ders kitabı seçimlerinde öğrencinin yaşına, düzeyine, ilgi alanına, öğrenme koşullarına, davranış geliştirmesine yönelik hedeflere uygunluk gibi ölçütler dikkate alınmalıdır.
- Yabancı dil ders kitabının içeriğinin öğrenciye uygunluğu, güdüleyici özelliği göz ardı edilmemelidir.
- Sınıf içi etkinlikler ve alıştırmaların özellikleri incelenerek, yabancı dil ders kitabının işleneceği sınıf ortamı ve çalışma biçimlerinin uygulanabilirliği dikkate alınmalıdır.
- Yabancı dil ders kitaplarının albenisi ve görsel tasarımının öğrencinin yaşına, düzeyine, şartlarına, ilgi alanına uygun ve onları güdüleyecek nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.
- Yabancı dil ders kitabı fiyatının öğrencinin alım gücüne uygunluğu, ders kitabının seçiminde etkili faktörlerdendir.
- Kaset, film, slayt, asetat v.b. gibi araç ge-

reçle eşgüdümlü yapılan derslerde okul, sınıf şartları, öğretmenin araç gereç kullanma becerileri gözden geçirilerek ders kitabı seçilmelidir.

- Anadolu Liselerinin, yabancı dil ağırlıklı liselerin öğretim programlarına uygun, ülke koşullarının, öğretme ve öğrenme durumlarının v.s. dikkate alınacağı yabancı dil ders kitabı hazırlanması gerekmektedir.
- İlk- ve ortaöğretim kurumlarında birinci ve ikinci yabancı dil derslerinde süreklilik gösteren bir program ve kitapla çalışılmalıdır. Her öğretim yılında aynı yöntemlerle yazılan, ancak albenisi yüksek ve son basıklarının seçilerek ders kitaplarının sıkça değiştirilmesi sorun yaratmaktadır. Aynı yöntem göze, aynı yaş öğrenci gruplarının istek ve gereksinimleri dikkate alınarak yazılan ders kitaplarında bile ders kitabının yapısından, sözcük bilgisi, dil bilgisi, konuşma yönelimlerinin seçimi ve dağılımından kaynaklanan farklılıklar vardır.
- Ders kitaplarının seçiminde, yabancı dil öğretmenin koşulları ve nitelikleri göz ardı edilmemelidir. Polat'ın (1991) „Unutmamak gerekir ki, ders kitabı düzleminde gerçekleştirilen yenileşmenin uygulamadaki başarısı büyük ölçüde öğreticiye bağlıdır. Öğretmen yetiştirilmesine gereken özen gösterilmedikçe, en iyi biçimde hazırlanmış bir ders kitabıyla bile başarıya ulaşılmaz (s. 106)” sözleriyle dile getirdiği gibi

bu ders kitaplarını okutacak öğretmenlerin eğitimlerine özen gösterilmelidir.

- Her meslekte olduğu gibi öğretmenlikte de hizmet içi eğitim, meslek bilgilerinin tazelenmesi amacını taşır. Bu nedenle, hizmet içi eğitimi seminerlerinin gelişen ve yenilenen öğretim programları ve ders kitapları konusunda öğretmenleri bilgilendirecek şekilde düzenlenmesi önem kazanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Becker, G. E (1987). Planung von Unterricht. Handlungsorientierte Didaktik. Teil I: Weinheim: Beltz.
- Hufeisen, B./Neuner, G. (1999). Angewandte Linguistik für den fremdsprachlichen Deutschunterricht. Berlin: Langenscheidt.
- Kast, B. / Gerhard N. (1994). Zur Analyse, Begutachtung und Entwicklung von Lehrwerken für den fremdsprachlichen Deutschunterricht. Berlin: Langenscheidt.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 1995. Tebliğler Dergisi. Ankara: Sayı: 2434, S. 598.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 1998. Tebliğler Dergisi. Ankara: Sayı: 2492.S. 1004.
- Polat, T.: Liselerde Almanca Öğretimi ve Lise Ders Kitapları. (1991). (Ed.). Şeyda Ozil/Nilüfer Tapan. Türkiye'nin Ders Kitapları. Ortaöğretim Ders Kitaplarına Elestirel Bir Yaklaşım. İstanbul: Cem Yayınevi. S. 93-106.
- Resmi Gazete (24.06.1973). Sayı:14574, S. 2432.
- Resmi Gazete (19.10.1983). Sayı:18196, S. 758.